

SOYA

Ocak 2019, Ürün No:17

Dünya Soya Verileri (bin ton)

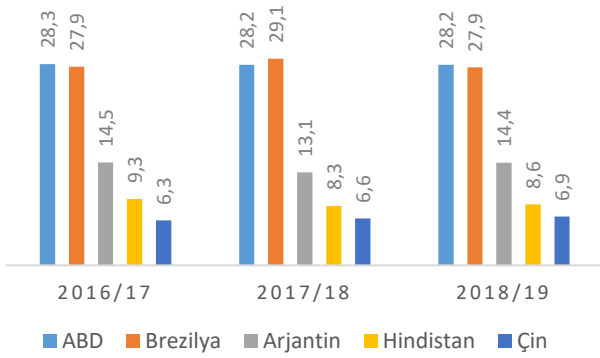
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18 ¹	2018/19 ²	Değişim(%) ³
Alan (bin ha)	118.843	120.728	119.764	124.689	128.305	2,9
Verim (ton/ha)	2.70	2.62	2.92	2.72	2.88	5,9
Üretim	320.691	316.553	349.298	339.467	369.203	8,8
Tüketim	303.255	314.992	329.684	336.076	351.530	4,6
Yıl sonu stokları	78.717	81.046	97.529	101.295	115.334	13,9
İthalat	124.362	133	144.372	153.538	152.460	-0,7
İhracat	126.226	132.572	147.503	153.163	156.094	1,9
İhracat Fiyatı (\$/ton)	407	396	404	403	376 ⁴	6,2

Kaynak: USDA (Erişim: 15.01.2019). ¹/Tahmin, ²/Öngörü, ³/Son iki sezonun değişimini göstermektedir. ⁴/Rotterdam CIF (4 aylık ort).(2017/18 4 aylık ort 401). (İhracat fiyatı yüzde değişimi 4 aylık ortalamayı göstermektedir)

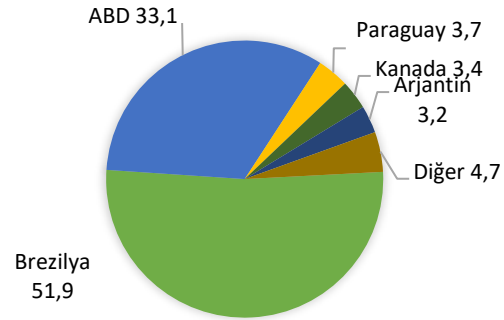
Soya, dünyada ekim alanı, üretim miktarı ve uluslararası ticaret açısından en önemli yağlı tohumlu bitkiler arasında yer almaktadır. Dünyada üretilen toplam yağlı tohumlu bitkilerin %50'den fazlasını oluşturan soya, aynı zamanda insan beslenmesinde yağ ve protein kaynağı olarak, küspesindeki ham protein içeriği ile de tavukçuluk, et ve süt hayvancılığında önemli bir yem kaynağı olmasından dolayı katma değeri yüksek bir üründür (1).

Soyanın işlenmesi (kırılması) sonucunda %75 oranında küspe ve yaklaşık %19 oranında yağ elde edilmekte, geriye kalan kısım kayıp olarak değerlendirilmektedir. Küresel soya üretiminin yaklaşık %85'i soya küspesi ve soya yağı üretmek amacı ile işlenmektedir (2). Dünyada soya tarımı özellikle ABD, Brezilya, Arjantin, Hindistan ve Çin'de yoğunlaşmıştır.

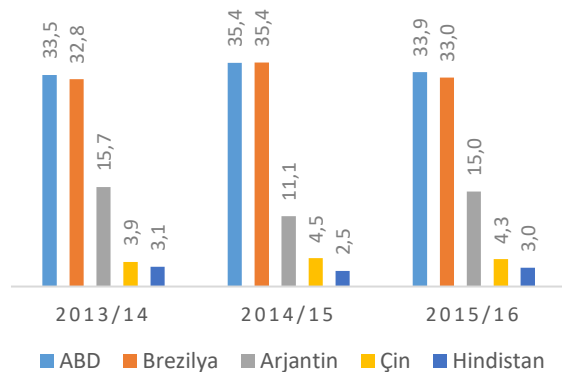
Soya ekim alanında önemli ülkeler (%)

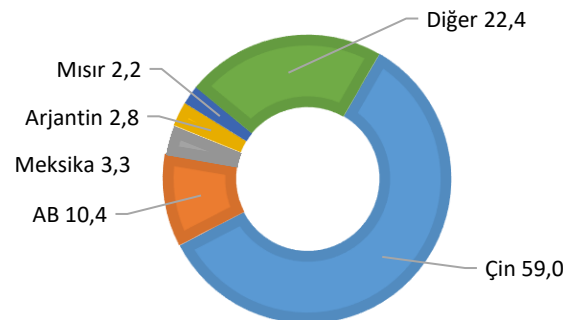
Ülkelere göre dünya soya ihracatı (2018/19, %)

Soya üretiminde önemli ülkeler (%)

Ülkelere göre dünya soya ithalatı (2018/19, %)

Türkiye'ye ilk kez 1930'lu yıllarda giren soya, uzun yıllar boyunca sadece Karadeniz bölgesinde yetiştirilmiştir. Ancak sonraki yıllarda uygulamaya konulan 2. ürün projesi ile Ege ve Akdeniz Bölge'sinde yetiştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde Türkiye'de soyanın tarımı ağırlıklı olarak Çukurova Bölgesi'nde yapılmaktadır. Özellikle Adana ve

Osmaniye illeri, Türkiye soya üretiminin yaklaşık %80-85'ini karşılamaktadır (3).

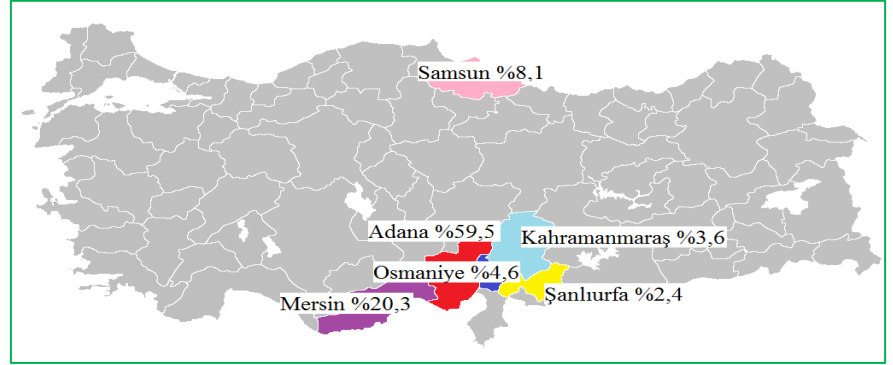
Soya Türkiye'de daha çok kanatlı hayvan beslenmesinde kullanılmaktadır. Türkiye'de üretilen soya iç talebi karşılayamadığından her yıl ithalat yoluyla yurtiçi talep karşılanmaktadır.

Türkiye Soya Verileri (bin ton)

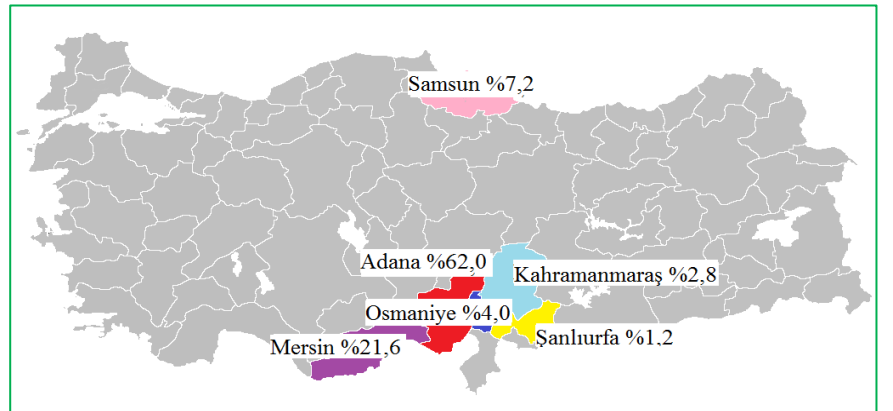
	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	Değişim (%) ¹
Alan (bin da)	433	343	367	382	317	-17,0
Verim (kg/da)	416	437	438	432	442	2,3
Üretim	180	150	161	165	140	-15,2
Yurt içi kullanım	1.805	2.302	2.325	2.303	-	-
İthalat	1.653	2.197	2.283	2.271	2.277	0,3
İhracat	27	44	118	132	20	-84,9
Stok Değişimi²	287	359	274	313	460	47,0

Kaynak: TÜİK (Erişim: 15.01.2019) ¹/Son iki yılın değişimini göstermektedir, ²/USDA (bitiş stokları)

Soya ekim alanları; 2017/18 pazarlama yılında Türkiye'de 317 bin dekar alanda soya üretimi gerçekleşmiştir. Soya üretim alanlarının yaklaşık %80'i Adana ve Mersin illerinde gerçekleşirken, bu iki il dışında Samsun, Osmaniye, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Mardin, Aydın illerinde soya üretim alanları mevcuttur.

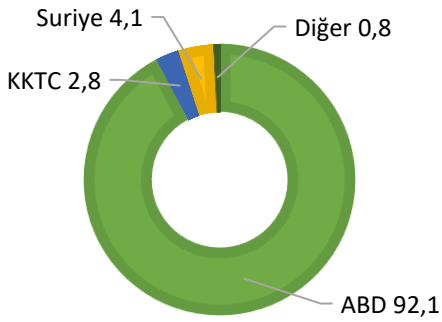

Soya üretimi; Türkiye'nin soya üretim miktarı dünyada önemli bir potansiyele sahip olmamakla birlikte, birim alandan alınan verim açısından 442 ton/da ile dünyada ilk sıralarda gelmektedir. Soya, Türkiye'de hem ana ürün hem de ikinci ürün olarak yetiştirilebilme imkanına sahiptir. Soya ekim alanında olduğu gibi soya üretiminin en fazla gerçekleştiği iller Adana ve Mersin'dir. TÜİK tarafından 2018 yılında soya üretiminin bir önceki yıla göre değişmeyeceği ve 140 bin ton olacağı tahmin edilmiştir.

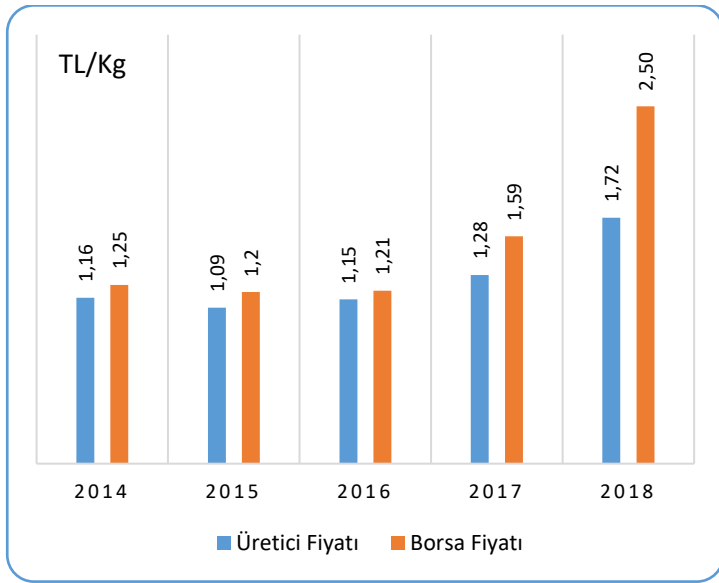
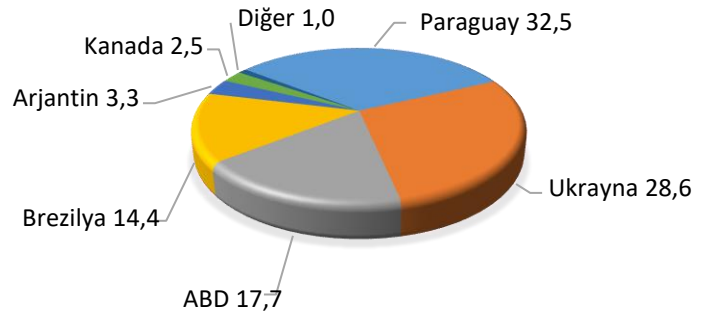

Türkiye'de Soya Destekleme Politikaları: Yağlı tohumlu bitkiler içerisinde yer alan soya için 2018 yılında fark ödemesi desteklemeleri kapsamında 0,6 TL/kg destekleme yapılmıştır. Ayrıca sözleşmeli soya üretimi yapan işletmelere ilave olarak 0,03 TL/kg destek verilmektedir. Bununla birlikte soya üreticileri için 19 TL mazot ve 4 TL mazot desteği verilmiştir. 2012 yılından itibaren sertifikalı tohum kullanım desteği olarak 20 TL/da ve 0,35 TL/kg yurt içi sertifikalı tohum üretim desteğinden faydalandırılmaktadır.

Türkiye'nin soya ihracatında önemli ülkeler (2017, %)

Türkiye'nin soya ithalatı yaptığı ülkeler (2017, %)

TÜİK verilerine göre, 2018 Aralık ayında soya üretici fiyatı 2,06 TL/kg olarak gerçekleşmiş olup, bir önceki aya göre %1,8 düşüş, bir önceki yılın Aralık ayına göre %37,4 artış göstermiştir. 2018 yılı ortalama soya üretici fiyatı ise bir önceki yılın ortalamasına göre %34,4 artış göstermiştir. 2018 Aralık ayında Adana Ticaret Borsası soya fiyatı 1,95 TL/kg olarak gerçekleşmiş olup, bir önceki yılın aynı ayına göre (1,58 TL/kg) %23,4 artış göstermiştir. 2018 yılı Adana Ticaret Borsası ortalama soya fiyatı bir önceki yılın ortalamasına göre %57,2 artış göstermiştir.

Türkiye'de özellikle bitkisel yağ ve hayvan yemi olarak yararlanılan soyadan bugün çok sayıda sanayi ürünü elde edilmektedir. Bu nedenle soya stratejik ürün olarak kabul edilmekte ve üretimi artırmak amacı ile önemli ölçüde desteklenmektedir. Soya, birim üretim miktarına ödenen destek miktarı bakımından en fazla destek alan ürünlerden birisidir. Türkiye'de soya için verilen toplam destek miktarına bakıldığında yıllar itibariyle artış olduğu görülmektedir. Soya için verilen desteklerin kg bazında hesaplanan miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. 2014 yılında 1 kg soya üretimi için üreticilere verilen toplam destek miktarı 0,586 TL iken, toplam destek miktarının 2018 yılında 0,679 TL'ye yükseldiği görülmektedir.

Verilen Destek (TL/kg)

Yıllar	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Sertifikalı Tohum	Gübre	Mazot	Toplam
2014	0,500	0,006	0,046	0,017	0,017	0,586
2015	0,500	0,006	0,046	0,019	0,018	0,588
2016	0,600	0,000	0,046	0,025		0,672
2017	0,600	0,090	0,045	0,000	0,048	0,695
2018	0,600	0,090	0,045	0,010	0,023	0,679

Kaynak: TEPGE, Tarım ve Orman Bakanlığı verileri

	2014	2015	2016	2017	2018
Soya Fiyatı (TL/kg)	1,16	1,09	1,15	1,28	1,72
Soya Fiyatı + Destek (TL/kg)	1,75	1,68	1,82	2,1	2,34
Gübre Fiyatı (TL/kg) (A. Sülfat %21)	0,62	0,68	0,64	0,71	1,01
Mazot Fiyatı (TL/lt)	4,4	3,85	3,85	4,69	5,78
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	3,21	3,83	4,4	4,50	4,58
1 kg soya ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Soya/Gübre	2,07	1,76	2,17	1,86	1,70
Soya + destek/Gübre	3,13	2,71	3,43	2,96	2,32
Soya/Mazot	0,26	0,28	0,30	0,28	0,29
Soya + destek/Mazot	0,40	0,44	0,47	0,45	0,40
Soya/Tohum	0,36	0,28	0,26	0,29	0,38
Soya + destek/Tohum	0,55	0,44	0,41	0,47	0,51

Soya Girdi Pariteleri

Soya fiyatlarının yıllar itibariyle artmasına rağmen, soya maliyetine etki eden girdi (gübre, mazot, tohumluk) fiyatlarındaki artışların daha fazla olmasına bağlı olarak, 1 kg soya ile alınabilecek girdi miktarları yıldan yıla değişim göstermektedir. 2014 yılında verilen desteklemeler ile birlikte 1 kg soya ile 0,55 kg tohum, 3,13 kg gübre ve 0,40 lt mazot alınırken 2018 yılı ortalamasına göre 0,51 kg tohum 2,32 kg gübre ve 0,40 lt mazot alınabilmektedir.

Kaynak: Gübre ve tohum fiyatlarında BÜGEM verileri, mazot fiyatlarında TÜİK verileri dikkate alınmıştır. *2018 destekleri 2017 soya verimi esas alınarak hesaplanmıştır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de soya üretilmesi için gerekli ekolojik ve iklimsel şartlar mevcut olmasına rağmen; soya aynı şartlarda yetiştirilen diğer alternatif ürünler ile ekonomik olarak rekabet edemediği için üretimi sınırlı düzeyde kalmaktadır. Ayrıca, özellikle dünya soya fiyatlarının yurtiçi fiyatlardan düşük gerçekleştiği yıllarda üreticiler pazarlama problemi yaşadığından, daha kolay pazarlayacağı ürünleri tercih etmektedirler.

Soya üretiminin büyük kısmının gerçekleştiği Çukurova Bölgesi’nde soya fasulyesi buğday, mısır ve pamukla rekabet etmektedir. Üreticiler, pamuğun cazip getirileri nedeniyle pamuk üretimini daha fazla tercih etmektedirler. Bölge’de soya ekimi çoğunlukla ürün rotasyonları için kullanılmaktadır.

Türkiye’de özellikle bitkisel yağ ve hayvan yemi olarak yararlanılan soyadan bugün çok sayıda sanayi ürünü elde edilmektedir. Bu nedenle soyanın özel sektör ve devlet

tarafından sanayi alanında kullanımı mutlaka teşvik edilmelidir.

Türkiye’de üretilen soyanın GDO’suz olduğu gerçeğinin ulusal ve uluslararası alanda dile getirerek, GDO’suz soya imajı vurgulanarak, ülkemizde üretilen soya tanesi ve bunlardan elde edilen ürünlerin pazarlama imkânları geliştirilmelidir.

Soyayı işleyen sanayi kuruluşları yurtiçinde soya alımlarında sözleşmeli üretim modelini yaygınlaştırarak Türkiye’de soya tarımının gelişmesine katkıda bulunmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

- 1 /Anonim, 2018. USDA, Oilseed Markets and Trade.
- 2/Lima, C.B., Cooney, M., Cleary, D. 2010. An overview of the Brazil-China soybean trade and its strategic implications for conservation
- 3/Anonim, 2018. Web Adresi: <http://www.millermagazine.com/dunya->

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: İlkey UÇUM, ilkay.ucum@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833/117